

Hvad gik der galt? – USA og katastrofen i Irak

"The genius of you Americans is that you never make clear-cut stupid moves, only complicated stupid moves".

Abdel Gamal Nasser. Egyptisk præsident.

"You have to understand the Arab mind. The only thing they understand is force".

Kaptajn Todd Brown, kompagnichef i den amerikanske 4. infanteridivision. Irak 2004.

"The West won the world not by the superiority of its ideas or values or religion (to which few members of other civilizations were converted) but rather by its superiority in applying organized violence. Westerners often forget this fact; non-Westerners never do."

Samuel P. Huntington

Af cand.mag. I historie og Mellemøststudier Robert Petersen. Rubicon nr. 3, 12. årgang oktober 2004

Indledning

Den kinesiske kommunistleder Zhou Enlai blev engang spurgt af en vestlig journalist om hvilken betydning den franske revolution i 1789 havde haft. *"Det er for tidligt at sige"*, lød det subtile svar. Knap så underfundig, men mere direkte til sagen var den danske sikkerhedspolitiske ekspert Birthe Hansen, da hun i *Weekendavisen* i marts 2004 vurderede, at om 25 år kunne vi meget vel stå med et fredeligt og oplyst Mellemøsten. I så fald alt sammen takket være den amerikanske præsident Bushs modige beslutning om at invadere Irak og på den måde tage et opgør med et mere og mere korrump, tilbagestående og diktatorisk Mellemøsten. Derfor var invasionen af Irak, trods fejltagelser (*"det hele var ikke nødvendigvis rigtigt"*) det eneste korrekte at gøre.¹

Naturligvis er det mulighed, at Birthe Hansen får ret og at præsident Bush om 25 år vil blive husket som en visionær præsident, der gjorde de rigtige ting. Dybt misforstået af sin samtid og specielt europæerne, men positivt bedømt af eftertiden. Det er set før. Men som udviklingen i Irak efter invasionen illustrerer, virker det som mindre og mindre sandsynligt at det vil gå sådan. Irak har vist sig at være en Pandoras æske – fuld af rædsler, som sender efterdønninger ud i verden. Faktisk er Irak ikke verdens værste konflikt: I skrivende stund taler medierne sporadisk om, at et folkemord er i gang på de sorte muslimer i Darfur i Sudan og i Congo truer den afrikanske verdenskrig (som kostede 3 mio. mennesker livet i tiden 1998-2003) med at bryde ud igen. Men Irak er et af verdens mest olierige lande og i betragtning af den massive amerikanske (og danske) militære tilstedeværelse i landet er det her, at vores værdier udfordres mest for tiden. På sin vis er Irak en lakmusprøve for vores civilisation her i starten af det 21. århundrede og foreløbig er det ikke gået synderlig godt.

Denne artikel har en ganske sigende overskrift, men den fortjener alligevel en nærmere forklaring: Det er meningen med denne artikel at forklare hvad der gik galt i Irak, men selve artiklen handler mindre om de fejltagelser som blev begået overfor irakerne. Snarere handler den om de ting som gik galt i den vestlige verden før invasionen. I selve vores tankegang og *Weltanschauung*. Det er nok en malplaceret analogi, men længe før den første koncentrationslejr blev bygget af nazisterne

¹ Winther.

havde Hitler og hans kumpaner plantet tanken om nødvendig apokalyptisk krig og en tilsvarende nødvendig apokalyptisk udryddelse af jøderne i tyskernes hjerne. Nogle tog imod disse ideer med åbne arme, andre ignorerede dem eller forstod dem ikke. Atter andre accepterede dem fordi de tjente "et større formål". Var Hitler jo som bekendt ikke det bedste bolværk mod kommunismen? Noget lignende skete i vores del af verden længe før den første *Shock and Awe*-bombe var faldet over Bagdad. Det er altid i vores hjerner, at en krig begynder – længe før de første skud løsnes og de første bomber falder.

Om tortur

Nyhederne fra Irak i 2004 var ikke just opmuntrende: En sunni-muslimsk guerillakrig blev suppleret af en shia-muslimsk revolte under ledelse af den gejstlige leder Moqtada al-Sadr. Udlændige måtte i panik forlade Irak og antallet af døde eksploderede. For første gang siden invasionen sidste år var irakerne igen på flugt til udlandet fra volden i deres land.

To ting var signifikante ved volden i Irak i 2004: For det første var det med den shiitiske revolte nogle af Saddam-styrets værste ofre, som nu gik til åben kamp mod amerikanerne og deres allierede. Eksempelvis de shiitiske marsk-arabere, som før Saddam-tyranniets fald med stor empati blev omtalt af den neokonservative amerikanske viceforsvarsminister Paul Wolfowitz, kæmpede og døde i hundredvis i byer som Amara og Kut. For det andet svigtede de irakiske kollaboratører komplet deres amerikanske allierede. Det irakiske politi gik i opløsning da den shiitiske revolte brød ud, mens en hel irakisk bataljon fra den nye irakiske hær pure nægtede at adlyde en amerikansk ordre om at angribe byen Falluja i april. Enhver vellykket okkupation forudsætter, at besættelsesmagten får de lokale til at gøre det beskidte arbejde for dem. Nazisternes besættelse af Frankrig og brugen af Vichy-styret til at hente jøderne til kreaturvognene er et glimrende eksempel. Men selv på det punkt har den amerikanske besættelse floppet.

Sælsomt nok var det ikke denne udvikling, som chokerede verden og specielt krigstilhængerne i vort eget land, men derimod en komplet ikke-nyhed: Brugen af tortur i Irak og de kvalmende fotos deraf. I Danmark stod en hel stribe af krigstilhængere pludselig af og protesterede. Jyllandspostens lederskribenter gik i panik og erklærede krigen for tabt. Som journalisten Ulrik Høy fra *Weekendavisen* formulerede det til *Berlingske Tidende*: "Hvis USA ikke kan lægge noget bedre for dagen end en så utilsløret menneskeforagt, så er man dumpet, og så må man ud af røret".²

Naturligvis er den amerikanske brug af tortur i Irak kvalmende, men chokerende? Overraskende? Nej, ikke just. Dette måtte da sådan cirka være den mest forudsigelige nyhed overhovedet. For det første benytter alle krigsførende lande sig den slags metoder i en klassisk guerillakrig, hvor fjenden er usynlig. Briterne gjorde det i Nordirland, franskmændene i Algeriet i halvtredserne³ og israelerne brugte det overfor palæstinenserne. Alle disse lande er demokratier og alligevel greb de til højst udemokratiske midler. Israel er nok unik i den forbindelse eftersom det ligefrem havde en legaliseret form for tortur (kaldet *moderat fysisk pres*) i lovgivningen i tiden 1987-1999. Derefter forbød den israelske højesteret denne metode til afhøringer.⁴ Tortur har sin egen indbygget logik og kan sågar være dybt forståelig. I Frankfurt skal en vicepolitichef ved navn Wolfgang Daschner og hans kollega for retten til november fordi han greb til trusler om tortur for at få en bortfører til at tilstå hvor han havde gemt en 11-årig dreng. Bortføreren var fanget, men ville ikke røbe hvor

² Krogh og Olesen.

³ Den marxistiske filminstruktør Gillo Pontecorvo lavede i 1966 en bemærkelsesværdig objektiv film, "*Slaget om Alger*", om den franske brug af tortur og årsagerne hertil. Frankrig selv blev mindet om denne blodige fortid, da den tidligere general Paul Aussaresses i en erindringsbog i 2001 åbent og sågar stolt vedgik brugen af tortur mod folk fra FLN i halvtredserne. Bogen er oversat til engelsk under titlen "*The Battle of the Casbah*" (Enigma 2002).

⁴ Hajjar

drengen var gemt og politiet frygtede, at han ville dø af sult og tørst før hjælpen nåede frem. Er logikken bag dette virkelig så abstrakt?⁵

Så hvorfor al den opstandelse om tortur? Svaret er, at det jo netop var et af formålene med invasionen at afskaffe den slags. Krigstilhængerne er aldrig blevet trætte af at påpege hvor forfærdelig en tyrann Saddam var og billeder af amerikansk tortur forplumrer de klarer linier. Det er imidlertid højst tvivlsomt om humanitære hensyn spillede nogen nævneværdig rolle for de amerikanske beslutningstagere. I maj 2003, dvs. lige efter krigens ”afslutning”, blev føromtalt Paul Wolfowitz interviewet af journalisten Sam Tannenhaus fra bladet *Vanity Fair*. Her indrømmede han i forbifarten, at skønt befrielsen af Irak var en udmærket ting, så var det ikke noget amerikanske soldater burde dø for.⁶ Med andre ord: Det var ikke det krigens drejede sig om. Men det var hvad det handlede om for andre: Den franske filosof Andre Glucksman kaldte således hele diskussionen om hvorvidt Saddam Hussein havde masseødelæggelsesvåben eller ej for dybt irrelevant. Saddam selv var det virkelig masseødelæggelsesvåben og måtte stoppes. I slutningen af juni 2004 – i forbindelse med magtoverdragelsen i Irak – skrev journalisten Martin Krasnik artiklen *Uafhængighedsdagen i Weekendavisen*, hvor han igen rejste de humanitære argumenter for at gribe ind og ”redde” irakerne. Det var en besynderlig artikel, for åbenbart mente Krasnik, at på en eller anden forunderlig måde ville det nok lykkes irakerne at skabe et pluralistisk og demokratisk Irak på trods af de endeløse fejltagelser amerikanerne havde begået. Som om det på en eller anden magisk måde var muligt at skabe vandtætte skodder mellem det irakiske folk og den amerikanske hær.⁷

Følgende må hertil siges: USA har 138.000 soldater i Irak, mens den kommende irakiske hær kun vil have en militær styrke på sølle 35.000 soldater. Indtægterne fra olien vil blive administreret af *Development Fund for Iraq*, som er sammensat af amerikansk-udpegede folk og som i skrivende stund kun har et irakisk medlem. Tidligst i slutningen af 2005 kan den irakiske regering håbe på, at få kontrol med oliepengene. Dertil kommer så, at Irak har en gæld på 110 mia. dollars, som IMF og Verdensbanken ønsker afviklet. Det vil tage tid og hæmme den irakiske regering. Endelig er det komplet op til amerikanerne hvordan en hjælpepakke på 18,4 mia. dollars skal bruges af irakerne.⁸ Summa summarum er, at både sikkerhedsmæssigt og økonomisk vil irakerne ikke være herre i eget hus. I betragtning af, at et voksende flertal af irakerne ikke tidligere har vist sig villige til at acceptere den slags form for fremmed kontrol hvorfor skulle det så ske nu? Irakerne er ikke mere primitive end vi er. De er måske mere fattige, men ikke mere primitive. Men hvad de ser som ”frihed” er en skræmt amerikansk soldat, som ikke taler arabisk og som truer med at skyde irakere ned ved en kontrolpost. Udviklingen i Irak kan ikke isoleres fra de amerikanske fejltagelser, uanset hvad krigstilhængerne end måtte ønske.

Kunsten at sejle isbjerge i sænk

Hvem er skyldige i den katastrofale udvikling i Irak? Den mest åbenlyse kandidat til rollen som sydebuk er den amerikanske præsident George W. Bush. Sandt at sige er han et taknemmeligt offer: En præsident for verdens eneste supermagt, som har levet sit liv i sus og dus uden ansvar, åbent indrømmet sin egen uvidenhed om verden, været alkoholiker, unddraget sig militærtjeneste i Vietnam og som end ikke læser dagens aviser for at holde sig orienteret. Men der er noget nemt og billigt ved blot at fokusere på en person. Mennesker og ledere betyder noget, men ikke alverden. Hvis præsident Bush er skyldig i noget er det faktisk ikke uvidenhed, men for meget ledelse. Trods

⁵ Fyens Stiftstidende d. 23. juni 2004

⁶ Se interviewet på www.defenselink.mil/transcripts/2003/tr20030509-depsecdef0223.html

⁷ Krasnik

⁸ Michael Schwartz i *Tomdispatch*.

mindre korrektioner⁹ har præsident Bush ført en ganske klar og konsistent politisk kurs og tydelig defineret USA's rolle i verden. Der er langt fra så meget zigzag og tøven som vi så under forgængeren Bill Clinton. Problemet er desværre, at den klare amerikanske udenrigspolitik i disse år er en kurs direkte ned i afgrunden. Bush er ikke blind i den forstand at han ikke kan se fysisk, men fordi han ikke *forstår* hvad han ser. Præsident Bush minder i den henseende meget om en kaptajn på et stort skib, som målbevidst og uden at være tvunget til det styrer sit skib mod et isbjerg. I den sikre tro, at den vil være isbjerget som vil give efter og ikke omvendt. Selv når vandet kryber op om benene på ham og de nærmeste allierede flygter skrigende bort vil han blot se det som endnu en test af hans viljestyrke. Han vil aldrig forstå hvad der sker.

Hvem er det som har gjort præsident Bush blind? Meget fokus har været rettet mod de allerede nævnte neokonservative i USA. Det er en relativ ny bevægelse, som har deres rødder i halvfjerdsernes USA og som bestod af liberale amerikanere, der i deres modstand mod den sovjetiske trussel blev konservative. Eller rettere: Neokonservative. Det er i grund og bund en sælsom samling. Traditionelt har en amerikansk konservativ været karakteriseret ved at være imod en stærk stat, for det frie initiativ, imod udenlandske krigsventyr og for et stærkt militær til at passe på USA. Det "charmerende" ved de "gamle" konservative i USA er, at de traditionelt er imod krige i udlandet og ønsker udenrigspolitisk forsigtighed. Det var præsident Eisenhower som afsluttede Korea-krigen og tvang Suez-krisen til en afslutning i 1956. Præsident Nixon afsluttede USA's engagement i Vietnam i 1972 og genskabte normale forhold til Kina. Præsident Reagan indledte afslutningen på den kolde krig i firserne ved at indgå de første "rigtige" nedrustningsaftaler¹⁰ med Sovjetunionen. Præsident Bushs egen fader valgte typisk nok ikke i 1991, da han havde muligheden for det, at beordre de amerikanske tropper videre til Bagdad. De neokonservative bryder med dette mønster: De ønsker krig for at sprede de amerikanske idealer, men de gør det på et konservativt grundlag, hvilket ikke hænger sammen. Konservative amerikanere ønsker ikke at "frelse" verden ved at invadere fremmede lande, neokonservative vil hellere end gerne.

Hvem er de så? I den amerikanske regering er de primært repræsenteret af folk som Wolfowitz, assisterende forsvarsminister Douglas Feith og Elliot Abrams i det nationale sikkerhedsråd. Udenfor regeringen er de talstærkt repræsenteret i tænketanke som *Project for a New American Century* eller *American Enterprise Institution*. Et af deres ypperste talerør er tidsskriftet *Weekly Standard*. I årevis stod de neokonservative udenfor den politiske magt og argumenterede forgæves for et radikalt kursskifte i den amerikanske politik. For militarisering af rummet, for et raketskjold, for behovet for præventive krige og specielt for at sætte sig igennem i Mellemøsten. Sammen med Israel som en nær allieret skulle USA omforme Mellemøsten politisk, "demokratisere" araberne og dominere områdets energiressourcer med militær magt. Ved konstant at opruste skulle USA sikre sig, at ingen magt overhovedet kom i nærheden af at kunne udfordre USA.¹¹

Det er ikke sådan, at USA i præsident Clintons år var helt fremmed for de neokonservatives ideer. Allerede under præsident Bill Clinton begyndte de første unilaterale tendenser, dvs. ønsket om at USA skulle gå alene, at gøre sig gældende. Men følelsen af akut fare manglede og derfor svingede præsident Clinton i halvfemserne eksempelvis mellem at samarbejde og så modarbejde FN. Der var ingen klarhed om i hvilken retning USA skulle følge. I 1996 skrev Douglas Feith rapporten "A Clean Break", hvor han rådede den daværende israelske ministerpræsident Benjamin Netanyahu til at annullere Oslo-fredsprocessen med palæstinenserne, gennemtvinge en territorial løsning med

⁹ Jeg hentyder her for eksempel forsoningen med Libyen og med alle de "slyngelstater", som USA pt. endnu ikke har invaderet, såsom Iran og Syrien.

¹⁰ Indtil INF-aftalen i 1987 havde nedrustningsaftaler handlet om at begrænse oprustningen. Med INF-aftalen begyndte en reel nedrustning med skrotning af våbensystemer.

¹¹ Jervis side 365-388.

magt og alliere sig så tæt som muligt med USA.¹² Netanyahu hverken kunne eller ville følge dette råd og det gik følgelig i glemmebogen. Tiden var stadig ikke moden til radikale forandringer i 1996. I januar 2001 blev præsident Bush så indsat i Det Hvide Hus og en lind strøm af neokonservative fulgte med i kølvandet. Det var selv da tvivlsomt om de kunne ændre USA's udenrigspolitik så radikalt som de ønskede. Som sagt: Følelsen af akut fare manglede. Muligheden opstod da USA blev angrebet den 11. september 2001 og over 3.000 amerikanere døde. Der var efter den 11. september 2001 en stærk følelse af, at noget måtte gøres for at hindre en gentagelse og dette "noget" skulle være en radikal omformning af Mellemøsten. Skabelse af "demokrati" hos araberne. Det var i den forbindelse, at de neokonservative pludselig var de rette mennesker det rette sted med de rette svar. De fleste af terroristerne kom fra Saudi-Arabien og ingen fra Irak, men saudierne var trods alt stadig USA's allierede og det ville være dyrt at gribe ind her. Efter "nedkæmpelsen" af Talibanstyret i Afghanistan i efteråret 2001 var det derfor naturligt nok Irak som stod for skud – ikke fordi Irak var en trussel, men tværtimod fordi landet var sådan et nemt mål. Er der ikke nogle af læserne, som husker det underlige selvmodsige i, at Irak i 2003 både var en trussel for verdensfreden, men at det samtidig ville være *a cakewalk* for amerikanerne at indtage Baghdad? At Saddam både kunne brænde Mellemøsten af på 45 minutter, men at irakerne også ville hilse deres "befriere" med blomster uden modstand? Med en fast base i Irak kunne Mellemøsten så "reformeret" af USA med magt og en æra af fred ville sænke sig over verden. Naturligvis indtil næste invasion. Den beklagelige sandhed er, at dette var en vision mange udenfor de neokonservatives rækker tilsluttede sig uden helt at forstå konsekvenserne af hvad der ville ske.

Drømmen om et imperium

Det er uden tvivl en provokerende tanke, men er vi i virkeligheden ikke sluppet billigt med invasionen af Irak? Den oprindelige neokonservative vision talte om, at USA skulle uskadeliggøre (som absolut minimum) de tre lande i den af Bush udnævnte *Ondskabens Akse* (Irak, Iran og Nordkorea). Irak er væk, men Iran og Nordkorea er der stadig og har hver i modsætning til Saddamstyret et stort og intakt militær. Nordkorea har muligvis endog kernevåben og har truet med en prøvesprængning. Hvis en besættelse af Irak virker blodig så bør læseren overveje hvordan en besættelse af Iran eller Nordkorea ville se ud.

Hvad var den dybere motivation for en invasion af Irak? Hvad er årsagen til, at supermagten USA med forskræmte og vrede soldater i dag bevogter byer i Irak? For at forstå motiverne er det værd at kende en smule til amerikansk historie: USA blev skabt som en løs stat i oprør mod en tyrannisk britisk kongemagt i 1700-tallet. Dette har givet USA en unik republikansk tradition og en veludviklet skepsis overfor både statsmagt og kolonialisme. Siden krigen med Spanien i 1898-1899 har USA imidlertid hævdet sig selv som en stormagt i verden. Den eneste måde, at dette kunne ske på uden at afskaffe det amerikanske demokrati var ved at kombinere den amerikanske imperialisme med demokrati. Med andre ord: Demokratisk imperialisme.

Når krigstilhængerne i dag hævder, at der ikke er nogen nævneværdig forskel på invasionen af Irak og de amerikanere, som tappert døde i Europa for nedkæmpe nazismen er det faktisk ikke helt forkert. Forskellen er blot, at europæerne ønskede denne befrielsen og amerikanerne bagefter var kloge nok til hurtigt at trække sig tilbage til deres militærbaser. Somme tider endog helt ud. Da Frankrig i 1966 opsagde det militære medlemskab af NATO trak USA sig i en diskret, men imponerende operation 100.000 soldater ud. Til gengæld tillod den franske præsident de Gaulle ligeledes diskret, at NATO kunne fortsætte med at benytte en oliepipeline via Frankrig til Vesttyskland og overflyve fransk luftrum. Det var alt sammen yderst civiliseret og hindrede en

¹² Erslev side 74.

alvorlig krise. Frankrig er reelt altid forblevet (uanset hvad folk ellers siger) en del af det amerikanske imperium, men så længe ingen siger det højt er alle glade og tilfredse. Selvsagt jamrer krigstilhængerne jævnlige over de forfærdelige franskmænd, men er det nogensinde gået op for dem, at Frankrig faktisk er et forbilledlig eksempel på løsningen af den slags tvister? Eller mener de måske, at invasionen i Normandiet skulle gentages en gang hvert årti for at lære frøæderne "*the American Way of Life*"¹³

Hvis det gik fredeligt for sig i Frankrig var det anderledes i Vietnam, hvor amerikanerne mistede 58.000 soldater før de forstod, at de ikke var ønskede og trak sig ud. Det har siden gentaget sig i Libanon og i Somalia. Det bør nok omtales, at alle disse lande havde en ikke-hvid befolkning og det meget vel kunne have gjort den amerikanske tilstedeværelse ekstra giftig på grund af racisme. At racisme også er et problem blandt amerikanske tropper i Irak viser beretningerne om tortur. Det er derimod ikke et spørgsmål om at USA viste svaghed og derfor tabte. USA kunne til enhver en tid besejre alle disse lande militært, men politisk ville prisen være for høj fordi det netop handlede om, at selve befolkningerne skulle acceptere den amerikanske rolle og påvirkning. Det ville de ikke og i længden var prisen for den amerikanske tilstedeværelse for stor. Er Irak et nyt eksempel på det? Meget tyder på det. Efter halvandet års besættelse er antallet af fjender for USA i Irak kun blevet større og dødsstødet til den amerikanske besættelse blev utvivlsomt leveret da selv shiiterne, de værste modstandere af Saddam, rejste sig til kamp mod amerikanerne. Det er ikke befrielsen fra Saddam-styret som de har noget imod og det er bestemt heller ikke demokrati. Men det er den amerikanske besættelse og kontrollen med deres liv som de gør oprør imod. Tyskerne accepterede den efter 1945, franskmændene ikke og vietnameserne da slet ikke. Irakerne er blot det seneste eksempel på en nation, som ønsker USA ad Pommern til.

Det interessante ved den amerikanske imperialisme er, at den så længe opererede i det skjulte. Selv i dag vil mange betragte det som et udslag af anti-amerikanisme at skrive sådan om USA, men det er lidt svært når amerikanerne selv er begyndt at bruge dette udtryk. Dette må ikke misforstås: Det er kun en minoritet¹⁴, som efter 11. september 2001 har brugt begrebet imperium om USA's udenrigspolitiske rolle, men amerikansk udenrigspolitik formuleres også kun af en minoritet og derfor betyder de noget. Den britiske historiker Niall Ferguson omtalte USA overfor de neokonservative som "*an empire in denial*". I det neokonservative tidsskrift *Weekly Standard* argumenterede militærhistorikeren Max Boot i 2002 med, at USA skulle påtage sig en rolle magen til det britiske imperium og civilisere verden. USA burde måske tilmed oprette et koloniministerium.¹⁵ I marts-april 2002 udgaven af *Foreign Affairs* argumenterede journalisten Sebastian Mallaby med, at USA burde blive et humanitært imperium og på den måde redde verden.¹⁶

Drømmen om et imperium, hvad enten det bliver kaldt sådan eller ej, appellerer bredt. Humanitært sindede personer som vores egen Krasnik tiltales af tanken om, at frelse mennesker ved at gribe ind med militær magt. Mere hardcore realpolitikere i Vesten tiltales af, at ville cementere USA's magt gennem militær dominans. Der er dog ingen klar skillelinie mellem "god" og "ond" imperialisme. Problemet er, at den demokratiske form for imperialisme reelt bygger på en selvmodsigelse: Demokrati kan godt spredes med magt, men løber den ind i alvorlig modstand kommer den i knibe. For at betvinge modstanden må der anvendes endog brutal magt og dermed også tortur, men jo mere magt der bliver brugt, jo mere bliver de liberale demokratiske værdier forrådt. Det kan ske i et

¹³ Kaplan side 131-132.

¹⁴ Det vakte en vis opsigt, da vicepræsident Dick Cheney i sine julekort i december 2003 brugte udtrykket *empire*. Men det var taget fra en bibelsk sammenhæng og skulle kun forstås religiøst som led i en kristen julehilsen. Ingen politikere i USA bruger offentligt udtrykket imperium medmindre det sker negativt.

¹⁵ Marshall.

¹⁶ Mallaby side 2-8.

vist omfang (tænk på Hiroshima og Dresden), men hvis det bliver sat i system som vi har set i Irak taber vi mere og mere. Er krigstilhængerne virkelig så forhåbefulde på, at sikre demokratiets sejr i Mellemøsten, at de vil være villige til at omdanne Irak til en ny politistat? Ikke meget forskelligt fra Saddam-tyranniet? Det ville unægtelig være et sært slutresultat, men det kan blive nødvendigt.

Den nye marxisme

Det er nu på tide at vende tilbage til et spørgsmål, som blev stillet tidligere i denne artikel: Hvad gjorde George Bush blind? Hvorfor kunne han ikke se den fare, som Irak rummede? Ret beset er det et spørgsmål, som kan rettes til alle som støttede til krigen. Det må siges, at mange faktisk var imod krigen og den 15. februar 2003 protesterede mellem seks og ti mio. mennesker verden over imod en krig, som end ikke var brudt ud endnu. Selv i USA var der modstand og 200.000 gik på gaden i San Francisco, mens tallet var 100.000 i New York.¹⁷ Men det ændrer ikke ved, at selv yderst begavede mennesker støttede denne krig og ignorerede farerne. Blindhed var derfor ikke kun et problem i Det Hvide Hus eller hos de neokonservative, men langt mere udbredt.

Det er måske et primitivt svar, men jeg vil personlig forklare blindheden med det, som provokerende kan kaldes den nye marxisme i den vestlige verden. Som det fremgår har der altid været et instinkt for, at USA og de vestlige lande skulle drage ud og "civilisere" verden. Men den kolde krigs afslutning gav drømmen om et imperium en ny dimension. Den gamle form for imperialisme byggede i høj grad på racisme og troen på, at kun den hvide mand kunne civilisere den sorte eller den gule. Den nye form for imperialisme var langt mere kulturel og byggede på en livsfarlig kombination af samfundsforskeren Francis Fukuyamas teser og professor Samuel P. Huntingtons ideer. Fukuyama blev i 1989 berømt for at sige, at Vesten havde vundet ikke kun konkret over de totalitære ideologier, men også ideologisk.¹⁸ Kun demokrati og kapitalisme var de eneste alternativer tilbage for menneskeheden – tilsammen udgjorde de *the End of History*. Huntington var i sit værk¹⁹ betydelig mere pessimistisk og mente, at Vesten kun kunne overleve i længden ved at genfinde sine gamle rødder, forsværge multikulturalisme og erkende, at vores værdier var unikke og ikke universelle. Hver for sig var deres ideer måske ufarlige, men til sammen var de en livsfarlig kombination. Fukuyama bygger på en afgrundsdyb vestlig arrogance om, at vi har fundet den perfekte løsning og ikke har noget at lære fra andre. Huntington taler om, at bekæmpe andre civilisationer, såsom den islamiske verden. Invasionen af Irak blev båret frem af disse to synspunkter: Irak skulle tvinges til at blive en del af den "historieløse" verden og den eneste måde det kunne ske på var gennem brug af rå huntingtonsk magt.

Når præsident Bush er blind er det fordi, at så mange andre heller ikke kan se faren ved denne politik. Det var som den oprindelige marxisme, som også talte om, at Historien nødvendigvis måtte ende med en sejr til de "progressive" lande og at denne udvikling måtte fremmes gennem vold. Ingen omelet uden knuste æg. Af samme grund kan nogle stadig søge at retfærdiggøre de værste overgreb i Irak under henvisning til, at slutresultatet da nok skal blive godt. At den gamle form for marxisme aldrig rigtig syntes at føre til andet end Gulag og en masse ødelagte samfund går hen over hovedet på disse. Det fascinerende ved marxisterne var jo, at selv de værste fejltagelser ikke betød noget, for paradiset ville jo komme uanset hvad. Sådan er det også i Irak i dag.

Naturligvis er det bizart at sige, at krigen i Irak var en ny form for marxisme, men tænk venligst over dette: Akkurat som Karl Marx bygger Francis Fukuyama i sin bog meget på den preussiske

¹⁷ BBC News

¹⁸ Se venligst den danske udgave af Fukuyamas bog "*Historiens afslutning og det sidste menneske*". Gyldendal 1993.

¹⁹ Oprindeligt skrev Huntington, som i parentes bemærket er et af USA's mest respekterede forskere, en artikel i *Foreign Affairs* i 1993 om dette tema. Senere blev det til bogen "*The Clashes of Civilizations and the Remaking of World Order*" (Simon & Schuster 1996).

filosof Georg Wilhelm Friedrich Hegel og mener, at Historien udvikler sig i bestemte stadier hen imod et bestemt slutmål.²⁰ Selvsagt afviser Fukuyama, at dette slutmål var det kommunistiske paradys, men mener i stedet at det var det liberale vestlige demokrati. Der er intet galt i det, men problemet opstår når disse ideer om en bestemt historisk uundgåelighed bruges til at retfærdiggøre dybest set unødvendige krige. Det må her erindres, at da Sovjetunionen i 1979 invaderede Afghanistan skete det jo netop for at sikre den socialistiske verdensanskuelses sejr blandt de fattige afghanske bjergbønder. Afghanerne havde intet tilovers for disse abstrakte ideer og førte en effektiv guerillakrig mod den sovjetiske hær, der jo ellers havde selveste Historien med sig i ryggen. Vil det samme ske nu i Irak?

Konklusion: Fortidens skygger

Jeg besøgte i maj 2004 Libanon og kom i den forbindelse forbi de palæstinensiske flygtningelejre Sabra og Shatila. Jeg så en masse muntre børn blandt en masse snavs, affald og ruiner. *Hvordan kunne nogen være glade her?*, tænkte jeg forundret. Libanon er på sin vis et passende land at besøge i denne sammenhæng, for landet imploderede i 1975 i borgerkrig og kaos, som varede ved i femten år. I den forstand var det et typisk eksempel på et arabisk land, som ikke kunne klare sig og derfor behøvede ”hjælp”. Uheldigvis kom denne ”hjælp” i form af en israelsk invasion i 1982, som kostede tusinder af mennesker livet og som førte til massakre på palæstinensere i Sabra og Shatila. Ifølge den israelske historiker Avi Shlaim havde den daværende israelske forsvarsminister Ariel Sharon store planer om at omforme Mellemøsten med invasionen af Libanon: Palæstinenserne i landet skulle tvinges ud og rejse til Jordan, hvor de skulle skabe deres egen stat. Det ville give Israel ro til at annektere Vestbredden og Gaza, samtidig med, at Libanon ville blive en israelsk lydstat. Fred ville så sænke sig ned over Mellemøsten med Israel i centrum. Det var et klassisk eksempel på storhedsvanvid.²¹

Nu kom det til at gå lidt anderledes end Sharon havde ventet. I stedet for en israelsk lydstat blev Libanon en israelsk udgave af Vietnam. Indirekte skabte invasionen også den forbandelse, som vi i dag kender som islamisk selvmordsterrorisme og som første gang kom i brug i 1983. Som led i den fortsatte krig i det sydlige Libanon nedslagtede israelsk artilleri i april 1996 i en FN-lejr i Qana over hundrede libanesere. Samme måned skrev en egypter ved navn Mohammed Atta sit testamente og fløj få år senere et af de to fly ind i WTC i New York. Er der en eller anden, som aner en forbindelse? Mange tror hårdnakket, at araberne er ligeglade med hvad der sker i nabolandene, men intet kunne være mere forkert. De arabiske lande er ikke i stand til at bekæmpe amerikanerne eller israelerne, men det betyder ikke, at de er ligeglade og ikke drager deres egne slutninger. Ingen straffede Israel for blodbadet i Sabra, Shatila eller i Qana. Det lærte araberne, herunder Atta, af. Da Israel endelig i maj 2000 i panik forlod den sidste rest af Libanon efter atten års guerillakrig tjente det som inspiration til palæstinenserne, som få måneder senere udløste deres eget oprør mod israelerne for at få dem ud. Vores lektie til araberne er, at vold skam godt kan betale sig.

Pointen er, at tingene hænger sammen. Det er nødvendigt at ignorere overfladen og gå i dybden for virkelig at se en sammenhæng i hvad der sker. Det er ikke første gang, at en stormagt arrogant er trampet ind i et andet land i den tro, at de havde Historien med sig. Det tror alle jo. Det er heller ikke første gang, at denne arrogance og blindhed får blodige følger. Det er ikke nogen amerikansk sygdom jeg her taler om, men noget, som kan ramme alle. Magt korrupperer og jo mere magt, jo

²⁰ Som Fukuyama typisk skriver på side 84 i sin berømte bog: ”Faktisk mangler vi i høj grad fornemmelse for vores intellektuelle gæld til Hegel, netop fordi arven fra ham er kommet til os via Marx, der brugte store dele af det hegelske system til sit eget formål”.

²¹ Shlaim side 396.

mere indre råddenskab. Franskmandene, det nu opløste Sovjetunionen og Israel betalte en stor pris for deres arrogance. Desværre er vi nød til at se det hele gentage sig for amerikanerne. Hvad kan vi lære af dette? Egentlig ikke så meget, for det vi kan lære har vi jo lært, men blot ikke forstået. Så hvis jeg alligevel skal forsøge er det dette: At militær magt virkelig kun burde bruges i nødværge og ikke for at påtvinge andre ens løsning. Det er ikke fordi militærmagt ikke virker, men hvis ens tilstedeværelse ikke bliver accepteret politisk af befolkningen i det pågældende land kan det være lige meget. Det er også værd at minde om, at vi "vandt" den kolde krig, fordi vi talte sammen med vores fjender. Selv den i 2004 afdøde ex-præsident Ronald Reagan endte med at tale med de onde ledere i Kreml og nåede så langt, at han en overgang var på nippet til at fjerne alverdens atomvåben for fredens skyld. Den tredje lære er, at hvis der endelig og absolut skal gribes ind er det nødvendigt, at det sker via FN og med et sundt grundlag i folkeretten. Ingen af delene er særligt udviklede og begge trænger til reformer. Men løsningen består ikke i, at ignorere såvel FN som folkeret, men ved at videreudvikle disse to. Kun på den måde kan den faldgrube undgås, som imperialisme i enhver form (demokrati eller ej) udgør.

Kilder

1. BBC News 17/2 2003: "*Millions join global anti-war protests*". Printet ud den 29. maj 2004. <http://news.bbc.co.uk>.
2. Fyens Stiftstidende den 23. juni 2004.
3. Lars Erslev Andersen: "*Den amerikanske orden*". Aschehoug 2003.
4. Francis Fukuyama: "*Historiens afslutning og det sidste menneske*". Gyldendal 1993.
5. Lisa Hajjar: "*Torture and the Future*". Middle East Report. Printet ud fra www.merip.org den 14. maj 2004.
6. Samuel P. Huntington: "*The Clashes of Civilizations*". Simon & Schuster 1996.
7. Robert Jervis: "*Understanding the Bush Doctrine*". Political Science Quarterly. Volume 118, nummer 3. 2003.
8. Lawrence Kaplan: "*The Long Entanglement*". Praeger 1999.
9. Martin Krasnik: "*Uafhængighedsdagen*". Weekendavisen 25.juni-1.juli 2004.
10. Kaspar Krogh og Ole Birk Olesen: "*Borgerlige føler sig bedraget af USA i Irak*". Berlingske Tidende den 23. maj 2004.
11. Sebastian Mallaby: "*The Reluctant Imperialist*". Marts/april-udgaven 2002 af Foreign Affairs. Volume 81. Number 2.
12. Joshua Mischa Marshall: "*Power Rangers*". The New Yorker 19. januar 2004. Printet ud den 2. februar 2004.
13. Michael Schwartz: "*Who's Sovereign Now*". Printet ud fra www.tomdispatch.com den 19. juni 2004.
14. Avi Shlaim: "*The Iron Wall – Israel and the Arab World*". Penguin Books 2000.
15. Henrik Winther: "*Overskudskrig*". Weekendavisen den 22-28. marts 2004.